

УДК: 784.68(477.41/.42:477.81)“1984/2010”

**ОПОЗИЦІЯ ЛОКАЛЬНИХ НАРОДНОМУЗИЧНИХ ТРАДИЦІЙ
НА ПОРУБІЖЖІ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ
ТА СЕРЕДНЬОГО ПОГОРИННЯ
(за експедиціями Київської консерваторії 1984–2009 років до
Зарічанського та Дубровицького районів Рівенської області)**

Ірина Клименко

*Проблемна науково-дослідна лабораторія
з вивчення народної музичної творчості,
Національна музична академія України імені Петра Чайковського,
вул. Архітектора Городецького, 1-3/11, Київ, Україна, 01001*

На підставі системних польових обстежень сільської музики Прип'ятського Полісся у місці контакту східно- і західнополіської етнокультурних зон, що провела автор протягом 1984–2010 років, встановлено сусідство двох контрастних за типом організації народномузичних діалектів. Домінантними ознаками для їх визначення є комплекс обрядово-сезонних наспівів річного циклу (їх кількість та особливості будови) та структурні параметри мелодій весільного циклу. За цими ознаками вирізняються традиції Пінщини (Зарічанський район та прилеглі села, епіцентр традиції припадає на Пінський район Брестської області) та середнього Погориння (західна частина Дубровицького району) й Надстир'я (Володимиреччина).

Ареали кожного з типових наспівів Погориння індивідуальні, що може свідчити про творення місцевого репертуару кількома хвилями різностадіальних міграційних нашарувань. Натомість паралелізм різножанрових ізомел Пінщини свідчить про глибинну закоріненість місцевих традицій. Спостережено також особливості географії поширення веснянок: їх ареали мають власні обриси, які кардинально розходяться з ареалогією інших циклів (зокрема, жнивних, купальських, весільних).

Ключові слова: локальні народномузичні традиції, пісенні типи, ареалогія, веснянки, Західне Полісся, Пінщина, Погориння.

Системне польове обстеження сільської музики Прип'ятського Полісся у місці контакту східно- і західнополіських традицій – у Погоринні – розпочалося у 1980–1990-х роках¹.

Моє перше знайомство з цим краєм відбулося під час студентської експедиції Київської консерваторії 1984 року до Зарічанського району (керівник Олена

---

¹ Матеріали більш ранніх поодиноких розвідок Ю. Цехміструка (1930-ті), Ю. Сливинського (1970-ті), В. Матвієнка (1970-ті) стали відомими і доступними лише у 2000-х роках.

Мурзина), з 1986 року я ініціювала щорічні виїзди до цього й інших районів Рівненського Полісся студентів консерваторії, пізніше – наукових співробітників київської науково-дослідної Лабораторії етномузикології НМАУ (далі – ЛЕК²). Ці розвідкові екскурсії тривали до 1997 року й дали змогу фронтально вивчити регіон³. У 2003, 2007, 2009, 2010 роках ми провели тут серію додаткових обстежень з використанням цифрової апаратури, в тому числі з відеофіксацією сеансів⁴.

У 2000-х роках на цих теренах була проведена комплексна збирацька робота, організована Історико-культурною експедицією МНС під керуванням Ростислава Омеляшка. У цьому заході брали участь й етномузикологи НМАУ Євген Єфремов, Маргарита Скаженик (працювала за моїми питальниками) та студентки кафедри музичної фольклористики. У цей же період у терені активно діяли місцеві рівненські фольклористи Віктор Ковальчук, Раїса Цапун та ін., а також етномузикологи Львівської музичної академії, зокрема, Юрій Рибак, під проводом якого побачили світ кілька публікацій локальних збірок⁵. Досить представницьке зібрання поліських мелодій знаходимо у нещодавній монографії Тетяни Пархоменко [16].

Мелотипологічні дослідження окресленої зони та інших поліських територій вже оприлюднені у кількох роботах автора, здебільшого виконаних за **жанровим принципом** [3; 5; 7–14]. У цій розвідці узагальнено результати типологічно-географічного опрацювання північної частини рівненського аудіофонду ЛЕК та власного архіву автора за **територіально-діалектним принципом**. Об'єктом стали традиції Зарічанського й Дубровицького районів області (з частковим охопленням прилеглих поселень Володимирецького, Сарненського, Рокитнівського районів, та суміжних територій Волинської області – Любешівського і Маневицького районів). Для названих теренів визначені **ключові** (показові для певних локальних традицій) **пісенні типи річного циклу**, окреслені **генеральні ладові типи весільного циклу**, а також детально встановлені **лінії розмежування ареалів названих явищ**. Останні показані на кількох картах, вміщених наприкінці тексту, та на кількох раніше опублікованих жанрових картах, на які даю відповідні посилання.

Карти, що тут опубліковано уперше, були укладені у 1995–1996-х роках за свіжоздобутими матеріалами. Пізніші дослідження (2000-х років) зафіксували стрімку руйнацію місцевої календарної обрядовості й пісенності, тож, за малими доповненнями, картина, представлена в цих картах, повніше відображає поширеність побутування обрядових пісенних типів.

Важливою є й та обставина, що деякі пізніші публікації матеріалів, що виконали рівненські збирачі, містили нетипові для деяких місцевостей наспіви. Оскільки такі видання не передбачали мелотипологічного вивчення території, а лише мали на меті подати зібраний матеріал, ці випадки не були зауважені авторами збірок і, відповідно, не відкоментовані. Однією з причин несподіваного “збагачення” локального обрядового репертуару на тлі його тотального занепаду є засвоєння

² У науковому обігу на позначення цієї інституції застосовується аббревіатура ЛЕК – Лабораторія етномузикології, Київ (НМАУ).

³ Статистичний звіт про цей етап вивчення Рівненського Полісся див.: [2; 6].

⁴ Учасники цих останніх виїздів (окрім автора) – Алла Загайкевич, Маргарита Скаженик, Олег Коробов, Ірина і Данило Данилейки, Олексій Нагорнюк, у 2010 році – групу львівських етномузикологів, організував Юрій Рибак з нагоди роботи в регіоні Літньої школи МАН, та інші особи.

⁵ Література рівненських авторів доволі об'ємна і не раз висвітлена у різних виданнях. Див. оглядову працю Ю. Рибак [19], де вміщено більшість даних про рівненські етномузикологічні публікації.

сільськими ансамблями пісень, уподобаних під час фольклорних фестивалів, якими багата сучасна Рівненщина⁶. Значна частина творів у рівненських збірниках записана від організованих колективів, які виконують пісні з інших мотивацій, ніж це робили їхні бабусі, тому я віддаю перевагу власноруч призбираним фактам, отриманим від звичайних інформантів у звичайних домашніх умовах, а також доповнюю їх архівними звукозаписами колеґ-науковців, супроводженими необхідними коментарями.

Сітка обстеження регіону нашими експедиціями була якомога щільнішою: опитування проводилися методом “з села в село”⁷. Причиною цього була та особливість Полісся, що тут календарно-обрядові мелотипи здебільшого локалізуються компактними групами, які змінюють одна одну з великою частотою (особливо це стосується наспівів весняного циклу), тож на них зосередилася основна увага збирачів. Мелотипи, зафіксовані у розвідкових поїздках, склали основу запитальника і в наступних експедиціях послідовно розшукувалися у кожному населеному пункті. У поданих картах місця розташування значків відповідних мелотипів відповідають локалізації поселень (документальне картографування), назви частини сіл відображено на крупномасштабній карті 2, на картах 1 і 3 більш дрібного масштабу використано спосіб показу позначок без точних адрес їхніх пунктів побутування задля більшої прозорості картини меломасивів (цей спосіб застосовується для узагальнених карт, документальні карти-чернетки залишаються в архіві автора).

Перелік основних обрядових мелотипів, показових для обстеженого терену, подаю у вигляді інваріантних мелосхем (див. нотні приклади). Місця ритмічних дроблень, вельми характерних для Полісся, змодельовано до четвертних силабохрон, та відзначено парами вісімок (у реальному виконанні стягнений і дроблений варіанти вільно чергуються). Гетерофонне багатоголосся зведене у вертикальні співзвуччя – методика побудови мелодичних інваріантів нераз висвітлена у моїх попередніх розвідках (див., зокрема, [4]).

⁶ Знаю це з практики багаторічного спілкування з кількома “концертуючими” сільськими співачками, які після поставлених їм запитань про походження нових для мене пісень у їхньому репертуарі оповідали, за яких обставин їх вивчили.

1. В одному з наукових збірників я зустріла публікацію “русальної” пісні зі села Старі Коні з явними ознаками авторського (не народного) тексту. Це село входить до ареалу троїцького “водіння Куста” (див. карту 1), а русальні пісні в межах України побутували тільки на півночі Київщини та Чернігівщини. Під час чергового візиту в терен я з’ясувала, що цю пісню на початку 1990-х склала учасниця сільського ансамблю Надія Чекурн (1929–2007), бажаючи догодити збирачам, які запитували її про цей жанр, при цьому жінка логічно використала місцевий троїцький наспів. Новостворений текст цікавий як прояв індивідуальної творчості, але як науковий факт мало вартий для етнолінгвіста чи для етномузиколога.

2. Звичайна сільська співачка з місцевості, де мені ніяк не щастило записати веснянки, на мої прохання “рефрени” “Ну а все-таки, що ж у вас співали навесні?”, пообіцяла – Ось зараз буде веснянка! – і завела звичайну вузькооб’ємну поліську лірику зі згадками про певні весняні атрибути (цвітіння садів, наприклад), але без жодних ознак формульного обрядового наспіву. Коли, вимкнувши магнітофон, я перепитала: – “Але ж це була не весна?”, – бабуся хитро всміхнулася: – “Ну ти ж так просила веснянку!” Співачка просто хотіла зробити мені приємність, а насправді весняний репертуар в цій околиці забувся так давно, що його у 1980-х роках не змогли пригадати найстарші жительки жодного з сусідніх сіл.

⁷ За участі автора та групами київських студентів, що працювали за його запитальником (Алла Загайкевич, Світлана Копил, Олена Михайлова, Маргарита Скаженик) обстежені 39 сіл Зарічанського району, 45 – Дубровицького, 31 – Володимирецького, 22 – Сарненського, 13 – Березнівського, 9 – Костопільського, 23 – Рокитнівського, 10 – Пінського, 28 – Столінського (включно з записами архіву Львівської лабораторії етномузикології, ЛНМА), 19 – Любешівського, 20 – Маневицького.

Проведене картографування дає привід окреслити на півночі Рівненської області кілька досить відмінних за характером музично-етнографічних зон. Головні з них – дві, що демонструють найбільшу опозиційність.

1. За кількома важливими мелогографічними показниками відокремлюється територія, яка належить до *історичної Пінщини* (див. карту 1). Епіцентр цієї традиції розташований у Пінському районі та прилеглих до нього західних селх Столінщини й Іванівського району Брестської області (встановлено за публікаціями Зінаїди Можейко [15], Володимира Раговича [17], аудіозаписами з архіву Львівської музичної академії середини 1990-х, та власними спостереженнями автора, зробленими у 2012 році). В адміністративних межах сучасної України пінську традицію представляють співаки Зарічанського району та кількох прилеглих сіл Дубровицького (Сварицевичі, Зелень), Володимирецького (Бишляк, Телковичі) і Любешівського (східні поселення до озера Люб'язь) районів. Характерні прикмети музичної традиції Пінщини:

– побутування пізньовесняного обряду “Водіння Куста” й, відповідно, кустових або троїцьких (“весна”=“трійця”) пісень з ритмокомпозицією $\downarrow 4\underset{6}{2}$ ⁸ (приклад 18)⁹;

– специфічний поліський літній наспів рубатного характеру (силабічна модель 4+4, укладена у дво- або трирядкові строфи), що завдяки своїй плачевій семантиці отримав робоче визначення “жниво-голосіння” (приклад 20)¹⁰;

– монотипне за ладовою організацією весілля (терцевий звукоряд змінно-нейтрального нахилу з опорою на нижньому тоні, зрідка з участю оспівуючого квартного та ввідного тонів – приклад 22);

– також переважно монотипною виступає у Зарічанському районі зимова традиція (що не притаманне ні Поліссю, ні більшості українських традицій взагалі). Майже повсюдно¹¹ тут знають колядково-щедрівковий тип $\downarrow 55;P45$, з диямбічними приспівом $\downarrow \downarrow \downarrow \downarrow$ “Святий/Щодрий вечор” (приклад 1). У репертуарі окремих сіл він сусидить з тридольними дитячими приспівками (одноелементними композиціями в ритмі висхідного іоніка $\downarrow \downarrow \downarrow \downarrow$ – приклад 4), і лише в приграничній зоні зрідка трапляються “вкраплення” інших типів¹².

Географічні обриси пінської традиції виразно підкреслює й *фактор відсутності* тут кількох обрядових мелотипів, чие побутування “наступає” відразу після “перетинання” меж Зарічанського району. Це:

– колядки типів $\downarrow 55p3;P553$ (приклад 2) і $\downarrow p4;44;p4$ (приклад 3);

– дожинковий наспів $\downarrow 43^2$ (приклад 21);

– купальські або веснянки типу $\downarrow 54^2$ (приклад 19);

– інші ладові формули весілля – квінтові мажорного нахилу, “триопорні” (робочий термін) мінорного нахилу (нотації відповідно 23 і 24).

Ці параметри виразно окреслюють південну та східну ізомели Пінщини, причому цим відтинкам кордону *не властиві ознаки перехідної зони* з різними дифузними

⁸ У системі позначень ритмоформул, прийняті у ЛЕК, нотний символ чвертки позначає двомірний вид ритму, вісімки – тримірний вид ритму.

⁹ Детально проаналізований у статті [12].

¹⁰ Детально вивчений у дисертації [10].

¹¹ За винятком сіл, де народна традиція витіснена церковно-християнською.

¹² Див. карти й мелотипологічний опис у статті [7], кольорові версії карт – у Атласі [20].

явищами – лінія завершення/початку ареалів побутування фактично тотожна для кількох жанрів. Західні кордони пінської традиції дещо менш чіткі, зокрема, “терцевий” весільний лад продовжується далі на захід – на територію Верхньої Прип’яті.

Порушують “ідеальну” картину монотипно організованого локального діалекту мелодії весняного сезону – вони ділять Зарічанський район навпіл, кордоном між двома ареалами веснянок є ріка Стир (див. **карту 3**). У західній частині району співають веснянки на 6-дольній ритмосилабічній основі (приклад 6 – трирядкова композиція з зачином ААБ/αββ, здебільшого у функції **закличок** (а не танцювально-хороводній, як у величезній подільсько-волинській зоні ареалу поширення цієї конструкції), типовий текст “*Ой не рости, кропе*¹³”).

Для східної частини звичними є закликання весни (“*Весна-красна, що ти нам принесла*” або “*Йди, зима, та до Бучина*”) на 4-дольній мелодії званої в різних жанрах форми аб;рб (приклад 5). Веснянки цього типу в окресленій місцевості відзначаються лаконічними 2-3-складовими рефренами (зрідка трапляються й 1-складові вигуки, які порушують симетрію строфи). Такі мелодії утворюють також острівний осередок у районі озера Люб’язь (3 села) – це компактне переселення групи мешканців з-над Стиру виказує себе й місцевими різновидами жнивних і троїцьких мелодій, які збігаються з формами, поширеними у районі смт Зарічне – див. дослідження [5; 12]. Повернемося до географії весняного жанру дещо пізніше, відзначивши тут лиш ту особливість, що в межах Пінської традиції кожен із названих мелотипів є, за малими винятками, “**монопредставником**” свого сезону, як і мелодії інших циклів (карта 2).

2. Контрастують Пінщині сусідні зі сходу та півдня зони **лівобережжя Горині** (частково також і **правобережжя**) та **Володимиреччина**. Погориння у районі Дубровиці заселене досить щільно, села розташовані групами поблизу одне до одного. Між східними селами Пінщини і погоринським осередком пролягає виразна незаселена смуга близько 15–20 км. Дати музичні характеристики цим теренам зручніше способом зіставлення їх з пінськими ознаками. Вони протистоять Пінщині фактично **за усіма мелотипологічними параметрами** – за винятком спільного терцевого компоненту з-поміж ладових форм весілля:

– на зміну монотиповому зимовому циклу тут приходять полімелодичне оформлення обходів колядування/щедрування (рекордсменами є жителі с. Мочулище Дубровицького р-ну та групи сусідніх сіл Мульчиці, Журавлине і Крімно у Володимирецькому районі, які виконують майже повний “хрестоматійний набір” відомих українцям колядних типів¹⁴);

– зимовий тип ♯55;P45 тут або змінює ладову форму, або “втрачає” повтор піввірша після приспіву, тобто виступає в однорядковій композиції 55.p4;

– сезонний літній наспів “жниво-голосіння” у дубровицьких і володимирецьких селах заступає вузькоспеціалізований обрядовий дожинковий мелотип ♯43², з моторним характером ритму й загалом “позитивним звучанням”;

¹³ На Поліссі, де переважають “групові наспіви” (за відомим терміном Ф. Колесси) зі значною кількістю прикріплених до них поетичних текстів (наприклад, до місцевого “жниво-голосіння” пристосовано понад 60 сюжетів, те ж спостерігається й у весняно-троїцькому циклі), було помічене явище ширшого побутування певної групи сюжетів. Такі сюжети здобули визначення “контрольний текст” – саме їх було залучено до запитальників для пошуку в терені відповідних мелотипів.

¹⁴ Показані на карті 2 у статті [7]=карта К15 в Атласі [20].

– троїцькі обряди й пісні за межами Пінщини невідомі, натомість тут святкують Купала, щоправда, купальські мелодії найбільш знаного на Правобережжі типу ♪54² (нотація 19) поширені без певної системи – малими осередками на межі Володимирецького й Дубровицького районів¹⁵;

– особливою є ситуація з веснянками: на відміну від 1–2-х, рідко 3–4-х (над Стиром) весняних мелодій, співаних у селах Зарічанського району, на півдні Дубровицького району кількість різних наспівів веснянок, відомих в одному селі, зростає до 8–10 типів. Однак цей набір не є сталим для всієї зони – карта 2 відображає барвисту картину побутування десятка найчастіше подибуваних типів. До карти не увійшли ще кілька типів мелодій, які фіксуються рідше й не утворюють тут ареалів (хоча загалом відомі в сусідніх більш чи менш близьких теренах верхнього чи нижнього Погориння, або й досить віддалених землях, як, наприклад, ігрова “Журавель” та ін.).

Вивчення типології й географії веснянок Погориння мало би стати завданням спеціалізованого дослідження. Тут пропонуємо лише важливе спостереження про те, що ареали побутування веснянок рідко збігаються з ареалами інших жанрів – різні типи весняних наспівів на картах частіше змінюють один одного. Певні типи веснянок побутують у межиріччі Прип’яті та Стира (нотація 6), Стира і Горині (нотації 5, 7). Під час фронтальних польових експлорацій було помічено, що переміна мовного діалекту, що впадала у вічі під час знайомства з жителями чергового, нового для нас поселення, знаходила “продовження” у переміні весняного репертуару.

Отже, на підставі системних польових обстежень сільської музики Прип’ятського Полісся у місці контакту східно- і західнополіської етнокультурних зон встановлене суєство двох контрастних за типом організації народномузичних діалектів¹⁶. Домінантними ознаками для їх визначення стали комплекси обрядово-сезонних наспівів річного циклу та структурні параметри мелодій весільного циклу. За цими ознаками вирізняються традиції Пінщини (Зарічанський район та прилеглі села, епіцентр традиції припадає на Пінський район Брестської області) та середнього Погориння (західна частина Дубровицького району) й Надстир’я (Володимиреччина).

Пінська традиція строго відмежована від південних та східних сусідів пасмом паралельних різножанрових ізомел, тут практикується переважно мономелодичне оформлення усіх календарних сезонів з прикріпленням кількох десятків поетичних текстів до одного типового наспіву, весільний цикл Пінщини має моноладовий устрій (типово поліський терцевий обсяг мелодій з опорою на нижньому тоні).

Мешканці сіл, розташованих навколо Дубровиці за течією Горині, володіють розмаїтим обрядовим репертуаром, особливо зимовим та весняним. Весільному обряду дубровицьких співаків також притаманна різнотипність – спостерігаються принаймні три ладові системи, дві з яких пов’язані з подільсько-волинськими традиціями. На етномузичних картах ця місцевість виглядає строкато, оскільки ареали кожного з типових наспівів Погориння індивідуальні. З цієї причини тут неможливо окреслити межі певного територіально визначеного діалекту – зона не має стійких характеристик, що може свідчити про творення місцевого репертуару кількома міграційними хвилями, що залишили по собі різні нашарування, зміксували “місцеві риси” (однією з таких є терцеве весілля) з численними “мандрівними”. Подібну картину фіксують і лінгвістичні карти Атласу української мови [1]. Це явні

¹⁵ Детальні карти див. при статтях [9; 13].

¹⁶ Подібні міркування висловлює і Ю. Рибак у нещодавній публікації [18].

ознаки “традиції мігрантів”, натомість строгий паралелізм різножанрових ізомел Пінщини засвідчує про глибинну закоріненість в терені місцевих традицій. Короткий екскурс в історію місцевості вказує на контраст “провінційної тиші” на берегах нижнього Надстир’я і насиченого подіями життя дубровицького люду.

Список використаної літератури

1. Атлас української мови: у 2 ч. Т. 1: Полісся, Середня Наддніпрянина і суміжні землі / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР, Ін-т суспільних наук. – К. : Наукова думка, 1984. – 498 с.

2. *Клименко І.* Архів аудіозаписів українського фольклору в Лабораторії музичної етнографії / І. Клименко // Проблеми етномузикології : зб. наук. праць / упоряд. О. Мурзіна. – К. : Вид-во НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2004. – Вип. 2. – С. 338–357.

3. *Клименко І.* Веснянки Західного Полісся (весняні ритуали та пісні Південної Пінщини) / І. Клименко // Проблеми етномузикології : зб. наук. праць і матеріалів. – К. : Київська лабораторія етномузикології, 2008. – Вип. 3 ; DVD.

4. *Клименко І.* До проблеми моделювання звуковисотності / І. Клименко // П’ята конференція дослідників народної музики червононоруських (галицько-володимирських) та суміжних земель : матеріали / [ред.-упоряд. Б. Луканюк]. – Львів, 1994 (15–16 грудня). – С. 67–68.

5. *Клименко І.* Жнивні наспіви Пінщини / І. Клименко // Третя конференція дослідників народної музики червононоруських (галицько-володимирських) та суміжних земель : матеріали / [ред.-упоряд. Б. Луканюк]. – Львів, 1992 (1–5 квітня). – С. 54–62.

6. *Клименко І.* Західнополіський архів Лабораторії фольклору Київської консерваторії / І. Клименко // Четверта конференція дослідників народної музики червононоруських (галицько-володимирських) земель : матеріали / [ред.-упоряд. Б. Луканюк]. – Львів, 1993 (1–3 квітня). – С. 74–82.

7. *Клименко І.* Зимові мелоареали південної Пінщини в системі поліської мелоареалогії / І. Клименко // Етнокультурна спадщина Полісся / [упоряд. В. Ковальчук]. – Рівне : Перспектива, 2005. – Вип. 6. – С. 27–36.

8. *Клименко І.* Картографирование обрядовых напевов в рамках сублокальных традиций (на материале западнополесского архива НИЛ музыкального фольклора Киевской консерватории) / И. Клименко // Картографирование и ареальные исследования в фольклористике : сб. трудов / [сост. О. А. Пашина]. – М. : РАМ им. Гнесиных. – 1999. – Вып. 154. – С. 87–114.

9. *Клименко І.* Купальсько-петрівські мелотипи Прип’ятського Полісся: матеріали до Атласу музичних діалектів / І. Клименко // Проблеми етномузикології : зб. наук. праць / [упоряд. О. Мурзіна]. – К. : Вид-во НМАУ ім. П. І. Чайковського, 1998. Вип. 1. – С. 107–136.

10. *Клименко І.* Мелогографія жнивних наспівів басейну Прип’яті : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 / І. Клименко. – К., 2001. – 176 с. + Додаток : 11 карт; 137 нотацій; ін.

11. *Клименко І.* Мелогографія літніх трудових наспівів Правобережної Прип’яті / І. Клименко // Полісся: Мова, культура, історія : матеріали міжнародної конференції / [редкол. П. Ю. Гриценко та ін.]. – К., 1996. – С. 414–427.

12. *Клименко І.* Наспів “весни-трійці” на Пінському Поліссі / І. Клименко // Родовід. – К., 1995. – Ч. 11. – С. 82–92.
13. *Клименко І.* Наспиви купальсько-петрівської приуроченості в українців: макроареалогія / І. Клименко // Слов’янська мелогеографія : зб. наук. праць (з доданим атласом) / [ред.-упорядник І. Клименко]. – Київ, 2010. – Кн. 1. – С. 137–156 + К35–42. – (Серія “Проблеми етномузикології”. – Вип. 5).
14. *Клименко І.* Ритмоструктурна систематика весільних мелодій українсько-білоруського мелоареалу (погляд із Прип’ятського Полісся) / І. Клименко // Проблеми етномузикології. – К., 2003. – Вип. 2. – С. 135–165 (2 карти).
15. *Можейко З. Я.* Песни Белорусского Полесья / З. Я. Можейко. – Москва, 1983. Вип. 1. – 183 с.: нот.; карти.
16. *Пархоменко Т. П.* Календарні звичаї та обряди Рівненщини : матеріали польових досліджень / Т. П. Пархоменко. – Рівне : О. Зень, 2008. – 200 с., кольор. іл., ноти.
17. *Раговіч У. І.* Песенны фальклор Палесся : у 3 т.: Т. 1: Песни Святочнага календара / У. І. Раговіч. – Мінск : Вид-во “Чатыры чверці”, 2001. – 527 с.: іл., нот.
18. *Рибак Ю.* Ареалогія обрядових наспівів рівненсько-берестейського пограниччя / Ю. Рибак // Етномузика. – Львів, 2012. – Число 8: збірка статей та матеріалів на пошану Михайла Мишанича з нагоди його 70-річчя / [упоряд. Ю. Рибак]. – С. 96–113. – (Наукові збірки Львівської державної музичної академії імені Миколи Лисенка. – Вип. 28).
19. *Рибак Ю.* Пісенна творчість [Рівненського Полісся] / Ю. Рибак // Етнокультура Рівненського Полісся / упор. В. П. Ковальчук. – Рівне: ПП ДМ, 2009. – С. 281–334.
20. Слов’янська мелогеографія : зб. наук. праць (з доданим атласом) / [ред.-упорядник І. Клименко]. – Київ, 2012. – Кн. 3. – Ч. 2: Атлас. – (Серія “Проблеми етномузикології”. – Вип. 7).

Дискографія

21. “З глибини віків”: Пісні села Старі Коні / [Польові записи, укладання та анотація І. Клименко]. – Аудіокасета. – К., 1991.
22. “Ой одверни, Боже, хмару”: Традиційна музика західного Полісся / [Польові записи, укладання та анотація І. Клименко]. – Компакт-диск. – К. : МНС, 1998.
23. “Рано-рано зйду на гору”. Традиційна музика Полісся. Ч. 1–2 / [Укладання Є. Єфремова, анотація І. Клименко]. – К. : МНС, 1995.

Стаття надійшла до редколегії 12.04.2013

Прийнята до друку 27.05.2013

Нотні приклади (меломоделі –інваріанти)

Ключові зимові мелотипи

коди

♯55;P45

1.

♯55p3;P553

2.

♯p4;44;p4

3.

♯442

4.

♯44;P24

5.

♯6

6.

♯55;P45

7.

8. $\downarrow 33^2$

Во - ло - дар, Во - ло - дар! Од - чи - ний во - ро - та!

9. $\downarrow 6^2$

Во - ло - дар, Во - ло - да - ро - чку! Про - чи - ни да во - ро - те - чка!
До нас, До нас, До нас, До нас.

10. $\downarrow 6^2$

Ой ти вес - на кра - сна, Що ти нам при - не - [сла]?

11. $\downarrow 33;45=$
 $\downarrow 44;(44)\{45\}$
ПСТС

Ой на ган - ку, на га - но - чку, Ой на ган - ку, на га - но - чку там дів - чи - на кро - сна тка - ла.

12. $\downarrow 44;6^2;5=$
 $=V55;6^2;7$
ПСТС

Ойли - ве чо - вен, та во - ли по - вен, Бо - дай не схи - гну - вся, бо - дай не схи - гну - вся, да бо - дай не схи - гну - вся.

13. $\downarrow 444$ ПСТС

Вол бу - шу - є, Вол бу - шу - є, ве - сну чу - є.

14. $\downarrow 44;P34=$
 $=V66;P36$

Ой у - па - ла стрє - ла да по - се - рель се - ла. О - хо - хо. да по - се - рель се - ла.

ПСТС – переритмізація семантично тотожних силагопук

15. $\downarrow 335^2 = V447^2$

Ой Ва - си - ло, да Ва - си - ле - ньку, ти ма - ла я ди - ти - на,
 і - деш по - дем да си - вим ко - нем - а ди - ви - ти - ся ми - ло.

16. $\downarrow 44; P433 = V66; P|44|44$

І - шов брат з се - стро - ю тон - ко - ю клад - ко - ю. У - сі лу - ги зе - ле - ні - ют по ду - бро - ві, по ду - бро - ві.

17. $\downarrow 4\bar{3}\bar{3}^2$

А ми про - со сі - я - ли, сі - я - ли. Зе - льо на - я на - ша ду - бро - ва, ду - бро - ва.

Весняно-грозьцький (кустовий) мелотип

18. $\downarrow 46^2$

Ой ти Трій - ца, ти хо - лод - на - я ро - са. Ой не хо - ди, моя ми - ла - я й бо - [са].

Весняно-купальський мелотип

19. $\downarrow 54^2$

Ма - лень - ка ні - чка вес - ня - но - чка. Не ви - спа - ла - ся На - та - ло - чка.
 Хо - д - те, лю - ди. ди - ви - ти - са, Як бу - де ві - дима па - ли - ти - са.

Ключові мелотипи періоду жнив: трудовий «живо-голосіння» та ритуальний дожинковий

rubato

Ой ко - ти - вса ве - нок з по - ля, Ой ко - ти - вса ве - нок з по - ля, Та до па - на до по - ко - я.

20. *rubato* V44³

Ой до кон - ца, жен - чи - ки, до кон - ца, Да пі - де - мо до - до - монь - ку за сон - ца.

21. 43²

Весільні ладові типи

Терцевий лад нейтрального нахилу

Сель - мо, ма - мо - нько, по - ве - че - рай мо зо мно - ю. По - ве - че - ра - вши, да по - ді - лим - са з то - бо - ю.

22. 553

Квінтовий лад мажорного нахилу

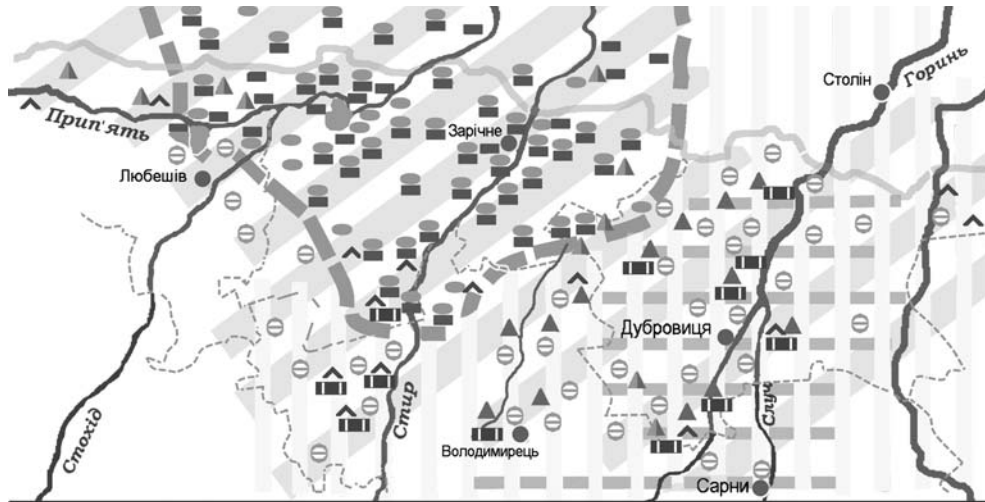
У са - до - чку го - лу - бець гу - де. О, У са - до - чку го - лу - бець гу - де. По сві - тли ці го - ло - сок і - де.

23. 6³

Квінтовий лад (b3, #4) з трьома огорами 5, 2, 1

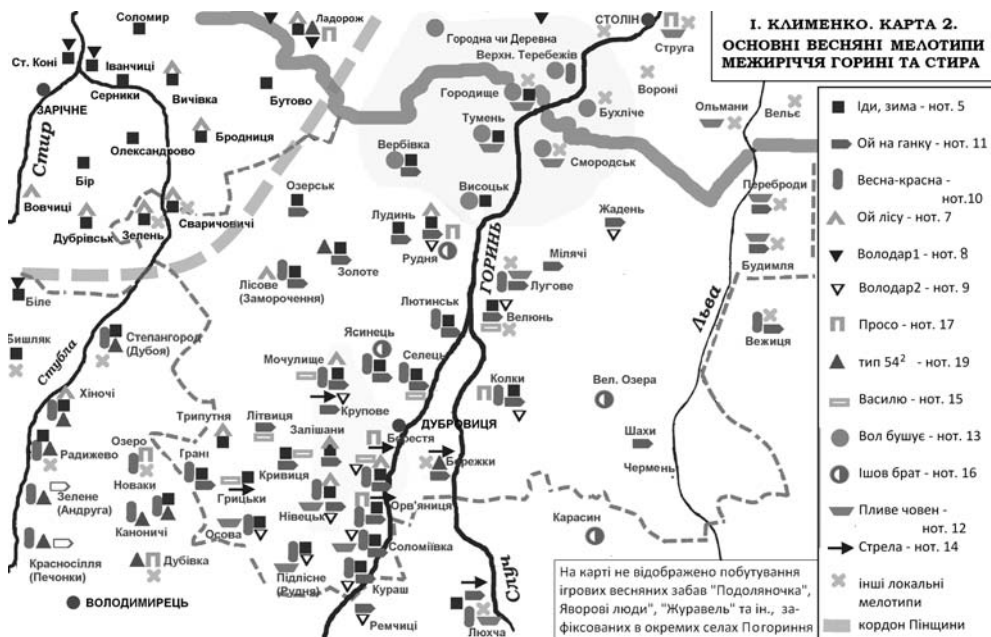
Ой ти ка - зав, кле - ну - ли - стонь - ку, що не бу - деш о - па - да - ти. Ой ти ка - зав, да мій ба - тень - ку, що не бу - деш од - да - ва - ти.

24.

І. КЛИМЕНКО. КАРТА 1.
ПІВДЕННИЙ КОРДОН ПІНЦІНИ ЗА ОЗНАКАМИ ПРИСУТНОСТІ/ВІДСУТНОСТІ КЛЮЧОВИХ ОБРЯДОВИХ МЕЛОДІЙ
(КОЖЕН ЗНАЧОК / ГРУПА БЛИЗЬКИХ ЗНАЧКІВ ВІДПОВІДАЄ НАСЕЛЕНОМУ ПУНКТУ)

▲	КОЛЯДКИ 55P3;553 (НОТАЦІЯ 2)	■	"ВЕСНА"="ТРИЦА" (НОТ. 18)		ВЕСІЛЬНІ ЛАДОВІ МАСИВИ:
■	КОЛЯДКИ P4;44;p4 (НОТАЦІЯ 3)	●	"ЛІТО" = "ЖИВНО" (НОТ. 20)		ТЕРЦЕВИЙ (НОТ. 22)
▲	КУПАЛЬСЬКІ АБО ВЕСНЯНКИ 54 ² (НОТ. 19)	⊖	ДОЖИНКОВИЙ ТИП 43 ² (НОТ. 21)		КВІТОВИЙ (МАЖ.) (НОТ. 23)
					КВІНТ. (МІН) З ОПОРАМИ 1-2-5 (НОТ. 24)

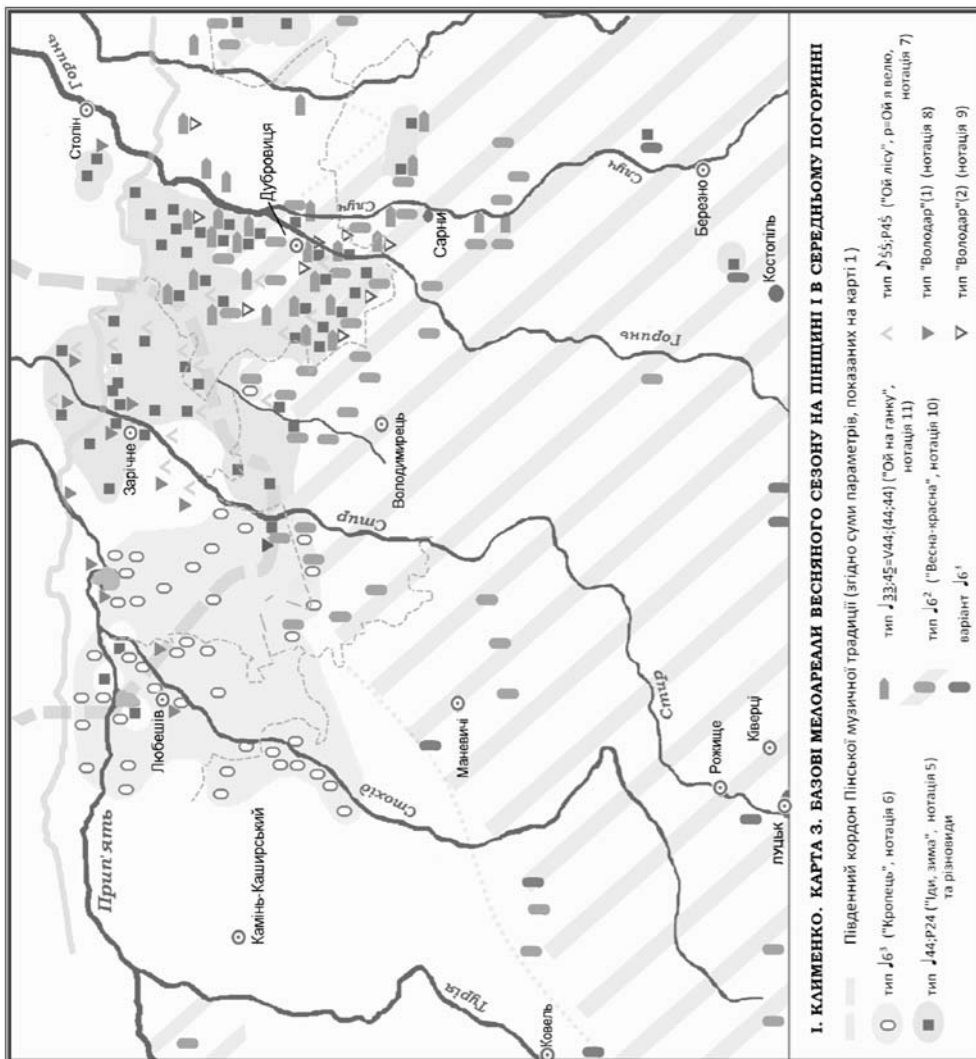

І. КЛИМЕНКО. КАРТА 2.
ОСНОВНІ ВЕСНЯНІ МЕЛОТИПИ МЕЖИРІЧЧЯ ГОРИНІ ТА СТИРА

- Іди, зима - нот. 5
- Ой на ганку - нот. 11
- Весна-красна - нот.10
- ▲ Ой лісу - нот. 7
- ▼ Володар1 - нот. 8
- ▼ Володар2 - нот. 9
- Просо - нот. 17
- ▲ тип 54² - нот. 19
- Василю - нот. 15
- Вол бушує - нот. 13
- Ішов брат - нот. 16
- ▼ Пливе човен - нот. 12
- Стрела - нот. 14

На карті не відображено побутування ігрових весняних забав "Подольночка", Яворові люди", "Журавель" та ін., зафіксованих в окремих селах Погориння

- × інші локальні мелотипи
- кордон Пінцини

**OPPOSITION OF LOCAL LOCAL FOLK MUSIC TRADITIONS
ON THE EDGE WESTERN POLISSYA AND MIDDLE POHORYNNYA
(on expeditions of the Kiev Conservatory 1984-2009 years
Zarichne and Dubrovysia districts of the Rivne region)**

Iryna KLYMENKO

*Problematic Scientific-Researching Laboratory of Studying of Folk Music,
Petro Chaikovs'kyi National Academy of Ukraine,
11/1-3 Architect Horodets'kyi str., Kyiv, Ukraine, 01001
tel.: (+38050) 440 67 53, e-mail: klymenko_iryana@ukr.net*

Based on field surveys of the system of rural music Polesie at the contact of East and West Polissya ethnocultural zones held by the author during the period 1984–2010, found the proximity of two contrasting type of organization narodnomuzykalnyh dialects. Dominant parameters for their definition are complex ritual and seasonal tunes year cycle (the number and characteristics of the building) and the structural parameters of tunes wedding cycle. These features are different traditions of Pynschyna (Zarichne district and surrounding villages, the epicenter is in the tradition of the Pinsk district, Brest region), medium Pogorynya (Western Dubrovysia area) and Nadstyyra (Volodimirets district).

Qing tradition strictly separated from the southern and eastern neighbors beam parallel izomel different genres. It is practiced mainly mono-melodic making all calendar seasons, attach multiple (up to several tens) of poetic texts to sample tunes. Wedding cycle Pinsk has monoladovoe device – it tunes typically polis'ky tertsovogo of relying on the lower tone.

Residents of the villages of Dubrovysia district, located around the river Horyn', know much more diverse repertoire of ritual, especially winter and spring. Wedding Song Dubrovitsia singers also inherent polytypic - found here at least three modal systems, two of which are related to Podillya and Volyn traditions. Ranges of each of the types of tunes Pogorynya individual, which may indicate the formation of local repertoire in several waves of migration raznostadialnyh layers. At the same time, the parallelism of different genres izomel Pynschyna indicates deep rooted local tradition.

There have been particular geographical distribution of stoneflies: their areas have their own shapes, which differ radically from arealogy other cycles (including reapers, midsummer, wedding).

Key words: local folk music traditions, song types, arealogy, spring song, West Polissya, Pynschyna, Pohorynnya.

**ОППОЗИЦИЯ ЛОКАЛЬНЫХ НАРОДНОМУЗЫКАЛЬНЫХ ТРАДИЦИЙ
НА ПОРУБЕЖЬЕ ЗАПАДНОГО ПОЛЕСЬЯ И СРЕДНЕГО ПОГОРЫНЬЯ****(по экспедициям Киевской консерватории 1984–2009 годов
в Заречненский и Дубровицкий районы Ривенской области)****Ирина КЛИМЕНКО**

*Проблемная научно-исследовательская лаборатория
по изучению народного музыкального творчества,
Национальная музыкальная академия Украины имени Петра Чайковского,
ул. Архитектора Городецкого, 1-3/11, Киев, Украина, 01001
тел.: (+38050) 440 67 53, e-mail: klymenko_iryna@ukr.net*

На основании системных полевых обследований сельской музыки Припятского Полесья в месте контакта восточно- и западнополесской этнокультурных зон, проводившихся автором в течение 1984–2010 годов, установлено соседство двух контрастных по типу организации народномузыкальных диалектов. Доминантными параметрами для их определения являются комплекс обрядово-сезонных напевов летнего цикла (их количество и особенности строения) и структурные параметры мелодий свадебного цикла. По этим признакам отличаются традиции Пинщины (Заречненский район и прилегающие села, эпицентр традиции находится в Пинском районе Брестской области), среднего Погорынья (западная часть Дубровицкого района) и Надстырря (Володимирецкий р-н).

Пинская традиция строго отграничена от южных и восточных соседей пучком параллельных разножанровых изомел. Здесь практикуется преимущественно мономелодическое оформление всех календарных сезонов, прикрепление многочисленных (до нескольких десятков) поэтических текстов к типовым напевам. Свадебный цикл Пинщины имеет моноладовое устройство – это мелодии типично полесского терцового объема с опорой на нижнем тоне.

Жители сел, расположенных вокруг Дубровицы по течению Горыни, владеют намного более разнообразным обрядовым репертуаром, особенно зимним и весенним. Свадебным песням дубровицких певиц также присуща разнотипность – здесь обнаружены минимум три ладовых системы, две из которых связаны с подольско-волынскими традициями. Ареалы каждого из типовых напевов Погорынья индивидуальны, что может говорить о формировании местного репертуара несколькими волнами разностадиальных миграционных наслоений. В то же время параллелизм разножанровых изомел Пинщины свидетельствует о глубинной укорененности местных традиций.

Отмечаются особенности географии распространения веснянок: их ареалы имеют собственные очертания, которые кардинально расходятся с ареалогией других циклов (в частности, жатвенных, купальских, свадебных).

Ключевые слова: локальные народномузыкальные традиции, песенные типы, ареалогия, веснянки, Западное Полесье, Пинщина, Погорынье.